

ดูแนวคิดริ้ว “นครวัด” และปราสาทขอม สมัยรัชกาลที่ 4 สู่การจำลองนครวัด ตั้งที่วัดพระแก้ว

ปราสาทนครวัดจำลอง บนฐานไพทีข้างพระมณฑป วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

ที่มา ศิลปวัฒนธรรม ฉบับเมษายน 2552

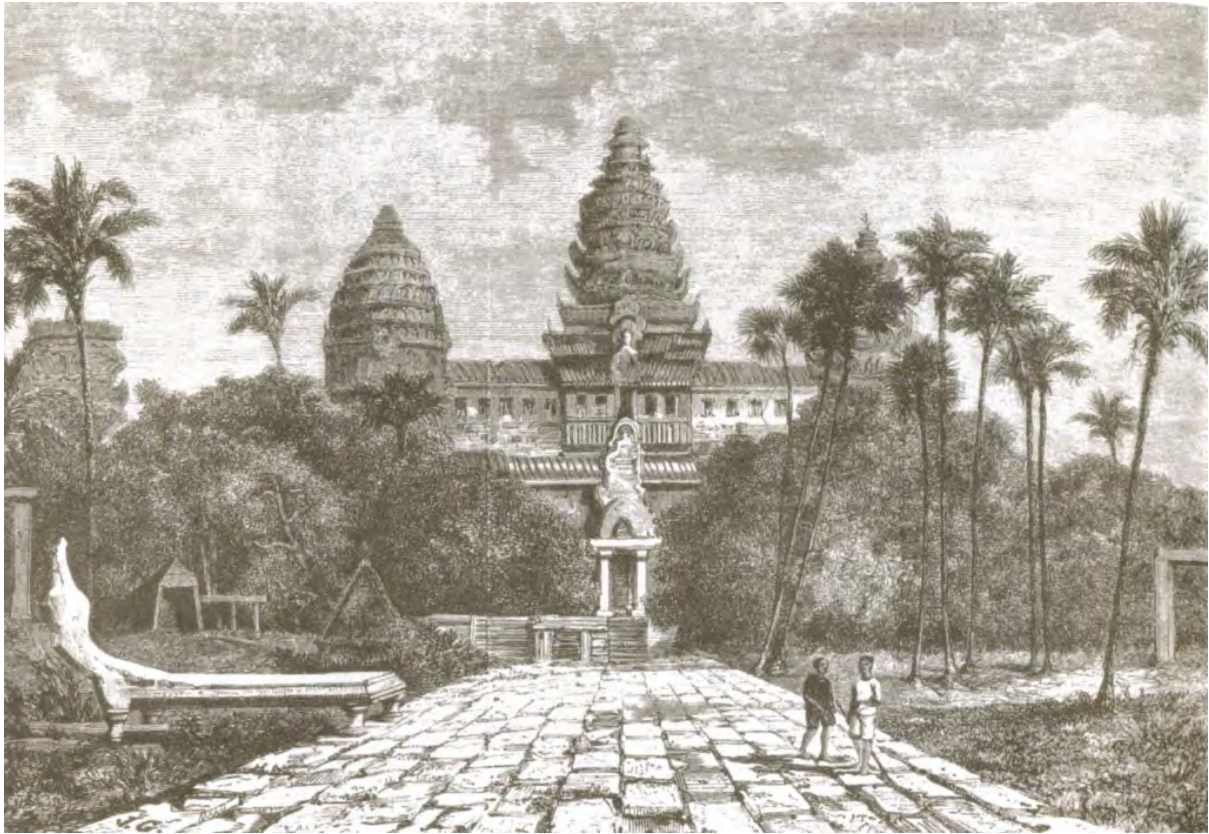
ผู้เขียน ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

เผยแพร่ วันอังคารที่ 8 กรกฎาคม พ.ศ.2568

ดูแนวคิดริ้วนครวัดและปราสาทขอม สมัยรัชกาลที่ 4 แต่ล้มเหลว สู่กำเนิด “ปราสาทนครวัดจำลอง” ตั้งที่วัดพระแก้ว

“พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 4” ฉบับของเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ (ข้า บุนนาค พ.ศ. 2356–2413 ค.ศ. 1813-70) มีเรื่องราวที่แปลกประหลาดและน่าสนใจอย่างยิ่ง เกี่ยวกับการริ้วปราสาทขอม “นครวัด” ในกัมพูชา เพื่อนำเข้ามาไว้ในสยามประเทศสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4

กล่าวคือ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำริว่าให้ไปริ้วปราสาทหิน “นครวัด” ของกัมพูชา ที่เมืองเสียมราฐ (เสียมเรียบ) เข้ามาไว้ในกรุงเทพฯ (และเพชรบุรี) และได้ให้ “พระสุพรรณพิศาล ขุนชาติวิชา ออกไปเที่ยวดูที่เมืองหลวง พระนครชมพระนครวัด กลับมากราบทูลว่า...มีแต่ปราสาทใหญ่ๆ ทั้งนั้น จะริ้วเอาเข้ามาเห็นจะไม่ได้”

ลานหินสู่ประตูทางเข้าปราสาทนครวัด ภาพวาดลายเส้นโดยกีโอด์ จากรูปสเก็ตซ์ของมูโอด์

ดังนั้น พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็เลยรับสั่งให้ไปรี้อ “ปราสาทตาพรหม” ซึ่งมีขนาดย่อมกว่าปราสาทหลังนี้ในปัจจุบัน จะเป็นที่นิยมชมชอบของบรรดานักท่องเที่ยวมาก (ที่จะกรี๊ดกร๊าดถ่ายรูปกัน) เพราะเป็นปราสาทที่ฝรั่งเศสหาได้บูรณะไม่ ปล่อยให้อยู่ในสภาพเดิมๆ มีต้นไม้และรากไม้ (ต้นสปง) โอบล้อมปกคลุมอยู่เต็มไปหมด และก็ดูเหมือนจะเป็นฉากภาพยนตร์เรื่อง Tomb Raider ที่มีนางเอกสาวสวยสุดเซ็กซี่คือ แองเจลีนา โจลี นำแสดง

“พระราชพงศาวดารฯ” กล่าวต่อไปว่ามีการส่งคนออกไป “4 ผลิตๆ ละ 500 คน ให้แบ่งเป็นกองซึกลากบ้าง กองส่งบ้าง...ตั้งพิธีกรรมบวงสรวง ได้ลงมือรื้อปราสาทเมื่อ ณ วันเดือน 6 ขึ้น 9 ค่ำ“

เหตุการณ์รื้อปราสาทด้วยจำนวนไพร่พลถึง 2 พันคนนี้ เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2410 (ค.ศ. 1867) ซึ่งตรงกับรัชสมัยของกษัตริย์กัมพูชา คือ สมัยของพระเจ้านโรดม ซึ่งครองราชย์ระหว่างปี พ.ศ. 2402-47 (หรือ ค.ศ. 1859–1904) สมัยนั้นกัมพูชาตกต่ำอ่อนแอจนกลายเป็นประเทศราชของทั้งสยามและเวียดนาม ก่อนที่จะหนีไปยอมรับการเป็นรัฐในอารักขา (Protectorate) ของฝรั่งเศสเมื่อปี พ.ศ. 2410 (ค.ศ. 1867)

ในสมัยดังกล่าวเมืองเสียมราฐ (หรือเสียมเรียม) และเมืองพระตะบอง ยังขึ้นโดยตรงกับทางกรุงเทพฯ โดยมีขุนนางท้องถิ่นตระกูลอภัยวงศ์ปกครองอยู่ และพระสุพรรณพิศาล ขุนนางเมืองนั้นแหละ ที่ถูกรับสั่งให้ไปเป็นหัวหน้าควบคุมการรื้อปราสาทตาพรหม

เราไม่ทราบเหตุผลเบื้องหลังที่แน่ชัดว่า ทำไมรัชกาลที่ 4 ถึงโปรดจะให้รื้อปราสาทหินมโหฬารนั้นจากกัมพูชา ในช่วงนั้น สมัยดังกล่าวจะตรงกับเวลาที่ฝรั่งเศสกำลังสืบคลานเข้ามาเขมือบดินแดนอินโดจีน โดยจะค่อยๆ ได้เวียดนาม กัมพูชา และลาวไปเป็นอาณานิคมตามลำดับ (โปรดสังเกตคำว่าอาณานิคมกับคำว่าประเทศราช ซึ่งเป็นระบบที่แตกต่างกันของตะวันตกกับตะวันออก) และก็แข่งกับอังกฤษที่ได้เขมือบบางส่วนของพม่าและมลายูไปแล้ว ทำให้สยามตกอยู่ในฐานะกันชน (buffer)

แต่ที่น่าสนใจก็คือ การรื้อถอนปราสาทหินครั้งนั้นล้มเหลว และพระราชพงศาวดารฯ กล่าวไว้อย่างน่าตกใจว่ามีเขมรประมาณ 300 คนออกมาแต่ป่า เข้ายิงฟันพวกรื้อปราสาท ฆ่าพระสุพรรณพิศาลตายคน 1 พระวังตายคน 1 บุตรพระสุพรรณพิศาลตายคน 1 โฉนดพันพระมหาดไทย พระยกระบัตร์ป่วยเจ็บหลายคน แต่ไพร่นั้นไม่ทำอันตรายแล้วหนีเข้าไป

ปราสาทนครวัดจำลอง วัดพระศรีรัตนศาสดาราม (ภาพถ่ายโดย นนทพร อยู่มั่งมี)

เป็นอันว่าในสมัยนั้น มีชาวกัมพูชาหรือเขมร ตั้งตัวเป็นเสมือนกองจรรยาและก็โกรธแค้นการลักลอบเข้าไปรื้อปราสาทของเขาถึงขนาดยิงฟันบรรดาขุนนางหัวหน้าที่ควบคุมไป ถึงกับล้มตายเป็นจำนวนมาก และก็เป็นเหตุทำให้พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ต้องทรงระงับโครงการรื้อปราสาทหินดังกล่าว เปลี่ยนเป็นให้จำลองปราสาทนครวัดเล็กๆ ดังที่ พระราชพงศาวดารฯ ได้กล่าวไว้ว่า

“ให้ช่างกระทำจำลองตามที่ได้เข้ามาขึ้น ชื่นไว้ในวัดพระศรีรัตนศาสดารามจนทุกวันนี้” ซึ่งก็คือที่ วัดพระแก้ว ในพระบรมมหาราชวังนั่นเอง

และเมื่อนายกรัฐมนตรีสุนทรมาเยือน นายกฯ ชาติชาย ชุณหะวัณ เมื่อปี พ.ศ. 2532 (ค.ศ. 1989) ในช่วงของการเจรจาความเมืองยุคของการเปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้าของอุษาคเนย์ ก็ยังขอแวะไปชมปราสาทจำลองนี้

ปราสาทนครวัดจำลอง บนฐานไพทีข้างพระมณฑป วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

หมายเหตุ : ค้นคว้าเพิ่มเติมได้ในหนังสือ วิถีไทย การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดย ชาญวิทย์ เกษตรศิริ เมื่อ 2540. หรืออ่านเพิ่มเติม <http://lib.dtc.ac.th/ebook/SocialScience/tbj174.pdf>

เผยแพร่ในระบบออนไลน์ครั้งแรกเมื่อ 22 กันยายน 2560

https://www.silpa-mag.com/history/article_8260